

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

NORTH CLIPPING 2555/00048

ชื่อหนังสือพิมพ์
เชียงใหม่นิวส์

วันที่
- 4 ส.ค. 2554

ปีที่
21

ฉบับที่
7323

หน้า
5

แอ่วกว๊านพะเยานมัสการ

“พระเจ้าตนหลวง”

พระพุทธรูปเชียงแสน

ที่ใหญ่ที่สุดในล้านนา

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	4 ส.ค. 2554	21	7323	5

กวัน

พะเยาแหล่งชีวิต ศักดิ์สิทธิ์พระเจ้าตนหลวง บวงสรวงพ่อขุนงำเมือง
งามลือเลื่องดอยบุษราคัม

นี่คือคำขวัญประจำจังหวัดพะเยา ที่บ่งบอกถึงบึงกวันอันกว้างใหญ่

ซึ่งเป็นแหล่งวิถีชีวิตของชาวบ้านริมกวันพะเยา ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าตนหลวง
พ่อขุนงำเมือง และความงามของดอยบุษราคัม กวันพะเยา แหล่งน้ำจืดกว้าง
ใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นทะเลสาบน้ำจืดใหญ่เป็นอันดับ
1 ในภาคเหนือ และ อันดับ 3 ของประเทศไทย รองจาก หนองหาน และ บึงบอระเพ็ด
คำว่า “กวัน” ตามภาษาพื้นเมืองหมายถึง “บึง” เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ใจกลาง
เมืองพะเยา มีทิวเขาเป็นฉากหลัง อันเกิดจากน้ำที่ไหลมาจากห้วยต่างๆ ถึง 18 สาย

ด้วยกัน มีปริมาณน้ำเฉลี่ยปีละ 29.40 ล้านลูกบาศก์เมตร
มีพื้นที่ปลาน้ำจืดกว่า 48 ชนิด มีเนื้อที่ 12,831 ไร่ เป็น
แหล่งเพาะพันธุ์ปลามากมาย มีทัศนียภาพโดยรอบกวัน
พะเยา ที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ทำให้สอดคล้องอันดับเป็น
สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ที่สวยงามประทับใจผู้
พบเห็น จนอาจจะกล่าวได้ว่าหัวใจของเมืองพะเยาอยู่ที่
กวันพะเยานี้เอง

รอบๆ ริมกวันพะเยา จะเป็นร้านอาหารและ

สวนสาธารณะให้ประชาชนพักผ่อนหย่อนใจ กวันพะเยาในอดีตแต่เดิมเคยเป็นที่ราบ
ลุ่มแม่น้ำที่มีสายน้ำอิงไหลพาดผ่านคดเคี้ยวทอดเป็นแนวยาวไปตลอด จากทิศเหนือ
จรดขอบกวันทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบกับมีหนองน้ำน้อยใหญ่หลายแห่ง
และร่องน้ำหลายสายที่ไหลลงมาจากขุนเขาตอยหลวง แล้วเชื่อมติดต่อกัน ทำให้
พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแห่งนี้จึงมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งนักและมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
อาศัยอยู่เป็นชุมชนนานนับตั้งแต่โบราณ

เล่ากันว่า ก่อนปี พ.ศ. 2484 ในช่วงฤดูแล้ง กวันพะเยาจะมีสภาพเป็นบึงยอมนๆ
และมี หนองน้ำ อยู่รอบ ในฤดูฝนน้ำในกวันจึงจะมีมาก ปริมาณน้ำจะมีมากที่สุด ทำให้
บวกและหนองที่อยู่ติดๆ กัน มีน้ำล้นไหลบรรจบกันเป็นผืนน้ำกว้างใหญ่สองผืน ผืน
แรกเรียกว่า กวันน้อย อยู่ทางทิศตะวันตกเป็นร่องลำรางน้ำขึ้นไปหาน้ำแม่ตุน และ
เยื้องไปหาชายบ้านสันเวียงใหม่ ตอนที่สองเรียกว่า กวันหลวง อยู่ทางทิศตะวันออก
ใกล้กับลำน้ำแม่อิงฝั่งขวา มีร่องผ่านกลางเชื่อมติดกัน ชาวบ้านเรียกลำรางนี้ว่า แม่
ร่องน้อยห่าง บริเวณรอบกวันจะมี บวก หนอง อยู่รอบๆ กวัน และมีลำรางน้ำ
เชื่อมติดต่อกันตลอดกับแม่น้ำอิง เรียกว่า ร่องห้วย ไหลเชื่อมกวันหลวงกับแม่น้ำอิง

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ - 4 ส.ค. 2554	ปีที่ 21	ฉบับที่ 7323	หน้า 5
------------------------------------	-------------------------	-------------	-----------------	-----------

บ้านได้อาศัยน้ำจากหนอง ลำห้วยต่างๆ ในการอุปโภคและบริโภค การหาปลาจากแหล่งน้ำต่างๆ จากลำห้วย หนอง และบวกละในบริเวณกว๊าน

ในการก่อสร้างทำนบ และประตูระบายน้ำกันลำน้ำอิงนั้น กรมประมงได้เล็งเห็นว่า หนองกว๊านในช่วงฤดูแล้งจะแห้งขอด ชาวบ้านจึงได้พากันมาจับสัตว์น้ำโดยไม่มีการควบคุม นอกจากนี้หนองยังมีความตื้นเขินทุกๆ ปี เนื่องจากโคลนตมที่ถูกชะล้างมาจากการทำนาในบริเวณรอบๆ กว๊าน ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในปี 2482 กรมประมงจึงได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างประตูระบายน้ำ บริเวณด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง แล้วเสร็จในปี 2484 ทำให้น้ำท่วมไร่นา บ้านเรือน วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ เสียหายเป็นจำนวนมากหลายร้อยไร่ หนองน้ำธรรมชาติเปลี่ยนไปเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่เฉลี่ย 17-18 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณกว่า 12,000 ไร่

หลวงพ่อบุญธรรมวิมลโมลี มีความเห็นว่า กว๊าน คือ กว๊าน เพราะกว๊านเอาน้ำจากห้วยหนอง คลอง บึง และแม่น้ำลำธารต่างๆ มารวมไว้ในที่แห่งเดียว

ร่องน้ำ หนอง บวกละ บริเวณรอบกว๊าน และร่องน้ำที่เป็นแม่น้ำลำธารที่ไหลมาจากภูเขาเรียกลำห้วย เมื่อพ้นฤดูฝนปริมาณน้ำจะลดลงเรื่อยๆ เหลืออยู่แต่ลำคลองหรือแม่น้ำที่ไหลลงสู่กว๊านน้อย กว๊านหลวงและตาม บวกละ หนอง ร่องน้ำต่างๆ เท่านั้น ส่วนฝั่งกว๊านทางทิศใต้และทิศเหนือจะแห้งขอด ในพื้นที่รอบๆ กว๊านจะมีชุมชนและวัด ตั้งอยู่เป็นจุดๆ มีระยะทางห่างกันประมาณ 1-2 กิโลเมตร ชาวบ้านสามารถเดินจากชุมชนเหล่านี้เลาะลัดไปตามแนวสันดิน เพื่อติดต่อระหว่างชุมชนต่างๆ และเข้าสู่ตัวเมืองพะเยา ชาว

ในภูมิภาคอื่นๆ เช่น ตะวันออกเฉียงเหนือว่า กว๊าน ความหมายหนึ่ง หมายถึง ศาลากลางบ้าน หอประชุม สถานที่เหล่านี้เป็นที่สาธารณะประโยชน์ร่วมกัน

คำว่า กว๊าน ในชื่อ กว๊านพะเยา หมายถึงหนองน้ำหรือ บึงน้ำขนาดใหญ่ คำนี้มีใช้ในท้องถิ่นล้านนา เฉพาะที่จังหวัดพะเยาแห่งเดียวเท่านั้น

สรุปว่า กว๊าน มีความหมายกว้างๆ ว่า เป็นที่รวมศูนย์ของสิ่งสำคัญของชุมชนและบ้านเมืองอย่างเดียวกับคำว่า กว๊าน อันเป็นที่รวบรวมน้ำที่ไหลจากแหล่งน้ำต่างๆ และที่เรียกว่า กว๊าน คือถือตามสำเนียงเสียงพูดของชาวพะเยา

นักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปเที่ยวกว๊านพะเยาทุกครั้ง สิ่งที่จะลืมไม่ได้มักจะแวะนมัสการ พระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวพะเยา ซึ่งอยู่ติดกว๊านพะเยา เพื่อเป็นสิริมงคล

พระเจ้าตนหลวง หรือ พระเจ้าองค์หลวงมิใช่เป็นแต่เพียงพระพุทธรูปคู่เมืองพะเยาเท่านั้น แต่ถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองอาณาจักรล้านนาไทยด้วย พระเจ้าตนหลวง เป็นพระประธานเก่าแก่ในพระวิหารหลวง ประดิษฐาน ณ วัดศรีโคมคำ เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในล้านนา มีขนาดหน้าตักกว้าง 14 เมตร และสูง 16 เมตร สร้างจากอิฐมอญผสมกับปูนขาว ชาวพะเยาถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง และในเดือนหกของทุกปีจะมีงานนมัสการพระเจ้าตนหลวง

วัดศรีโคมคำ หรือ วัดพระเจ้าตนหลวง เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญได้สร้างมานานพร้อมกับการสร้างพระเจ้าตนหลวง เมื่อประมาณ พ.ศ.2034 โดยอยู่ในความอุปถัมภ์ของพระเมืองแก้ว เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่ และพะยาเมืองตู เจ้าผู้ครองเมืองพะเยา ในสมัยนั้นเจ้าอาวาสองค์แรกที่ปรากฏในตำนาน คือ พระธรรมपाल ท่านผู้นี้ได้ทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่คือ ได้เขียนตำนานพระเจ้าตนหลวงออกเผยแพร่ว่าแก่ประชาชน

ต่อมาอีกประมาณ 404 ปี จุลศักราช 1219 (พ.ศ. 2400) พระกัปปิยะ เป็นเจ้าอาวาสองค์หนึ่ง มีบันทึกหนังสือสมุดข่อยไว้ว่า แสนทกัณเณยเณดงชะดา พระเจ้าตนหลวง มีพระธรรมपालเขียนไว้มาให้ท่านได้รับทราบว่าวัดศรีโคมคำเป็นวัดมาแต่โบราณกาล แต่มาในยุคหลังๆ บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงคราม ทำให้บ้านเมืองอยู่ไม่เป็นปกติสุขต้องอพยพโยกย้ายไปอยู่ตามหัวเมืองที่ปลอดภัยจากข้าศึก ทำให้บ้านเมืองวัดวาอารามรกร้างว่างเปล่าไป ต่อมาภายหลังได้สถาปนาเมืองพะเยาขึ้น จึงได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ตามลำดับ

วัดศรีโคมคำได้เริ่มก่อสร้างพระวิหารครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2465 มีพระครูศรีวิราชชิโรปัญญา เจ้าคณะแขวงเมืองพะเยา เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ทางฝ่ายบ้านเมือง คือ พระยาประเทศอุดรทิศ เจ้าผู้ครองเมืองพะเยา และหลวงสิทธิประศาสน์ (คล้าย บุษบรณ) นายอำเภอเมืองพะเยา คนแรก ได้ร่วมกันไปอาราธนาท่านครูบาศรีวิชัย จากจังหวัดลำพูนมาเป็นประธาน นิ่งหนักในการก่อสร้างพระวิหารหลวงและเสนาสนะต่างๆ จนสำเร็จบริบูรณ์ โดยพระครูศรีวิราชชิโรปัญญา ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ เป็นองค์แรก ปัจจุบันมี พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานยกฐานะขึ้น เป็นพระอารามหลวง เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2523

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ - 4 ส.ค. 2554	ปีที่ 21	ฉบับที่ 7323	หน้า 5
------------------------------------	-------------------------	-------------	-----------------	-----------

ภายในบริเวณวัดศรีโคมคำ มีพระอุโบสถกลางน้ำ ซึ่งตั้งอยู่ริมกว๊านพะเยา เป็นศิลปะแบบล้านนาประยุกต์ สร้างขึ้นโดยศรัทธาประชาชน ซึ่งบริษัท มติชนจำกัด โดยคุณชรรค์ชัย บุนปาน เป็นผู้ประสานงาน คุณนิยม สิทธิหาญ มัณฑนากรจาก มหาวิทยาลัยศิลปากร และคุณจินดา สหสมร สถาปนิกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกันออกแบบ มีนายช่างเถา พัฒนโกสิน เป็นช่างก่อสร้าง ดำเนินการจนแล้วเสร็จ คิดเป็นเงินค่าก่อสร้างทั้งสิ้น 3,600,000 บาท (สามล้านหกแสนบาทถ้วน) มีจิตรกรรมฝาผนัง เขียนโดย คุณอังคาร กัลยาณพงษ์ เป็นผู้เขียนภาพต้นโพธิ์ด้านหลังพระประธานและ นางสาวภาพตะวัน สุวรรณภู และนางสาวกานแก้ว สุวรรณภู เขียนภาพทศชาติ และศิลปะผสม

สุวิมล-ข่าวเชียงราย

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th

